

Phát huy vai trò của trí thức trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam hiện nay

Phạm Anh Tú*

*Trường Đại học Công nghệ Đông Á

Received: 13/02/2023; Accepted: 16/02/2023; Published: 22/02/2023

Abstract: The XIII Congress of the Communist Party of Vietnam identified the development of human resources, especially high-quality human resources, including the intelligentsia, as one of the key tasks to create a breakthrough in the war. strategy in socio-economic development, towards the goal of becoming a high-income developed country by 2045. Intellectuals are the elite of the nation, making great contributions to the process of building and maintaining the country. water. In the process of industrialization and modernization and under the strong impact of the 4.0 revolution, intellectuals will be one of the important factors contributing to the country's "catching up, moving forward" with the region and the world. gender. In the article, the author basically presents the characteristics and nature of intellectuals, analyzes the role of the intellectual team, and recommends some solutions to promote the role of intellectuals in the process. Vietnam's current industrialization and modernization process.

Keywords: Industrialization, high-quality human resources, intellectuals, roles, Vietnam

1. Mở đầu

Lịch sử nhân loại hàng nghìn năm qua đã chứng minh rằng, bất cứ quốc gia, dân tộc nào cũng không thể tồn tại và phát triển nếu không có nguồn lực trí tuệ hùng hậu, không xây dựng và phát huy vai trò của đội ngũ trí thức ở trình độ cao. Trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa diễn ra sâu rộng dưới sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng 4.0, khi mà những yếu tố tạo lợi thế cạnh tranh như: tri thức, tài nguyên, khoa học công nghệ được chia sẻ thì nguồn nhân lực, đặc biệt là nhân lực chất lượng cao sẽ là yếu tố quyết định sự phát triển của một quốc gia. Nguồn nhân lực chất lượng cao với nòng cốt là đội ngũ trí thức giữ vai trò tiên phong trong việc sáng tạo và truyền bá tri thức, trực tiếp nghiên cứu, ứng dụng, triển khai khoa học công nghệ góp phần phát triển kinh tế, thúc đẩy tiến bộ xã hội.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò của trí thức đối với sự phát triển của đời sống xã hội

Nhà tương lai học Alvin Tofler từng viết: "Tiền bạc tiêu mãi cũng hết, quyền lực rồi sẽ mất; chỉ có trí tuệ của con người thì khi sử dụng không những không mất đi mà còn lớn lên" [1; tr.41]. Người trí thức khi được trọng dụng sẽ là nguồn lực vô hạn cho sự phát triển của các quốc gia. Trong lịch sử dựng nước và giữ nước, nhân dân ta luôn khẳng định vai trò quan trọng của tầng lớp trí thức đối với sự phát triển đất nước thông qua tư tưởng "phí trí bất hưng",

Thân Nhân Trung viết: "Hiền tài là nguyên khí quốc gia". Kế thừa truyền thống của dân tộc, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: "kiến thiết cần có nhân tài" [6; tr.114], cách mạng "cần có lực lượng của trí thức" [7; tr.376].

2.1.1. Đội ngũ trí thức tiếp thu và truyền bá tri thức khoa học công nghệ, văn hóa nghệ thuật

Trước sự tác động mạnh mẽ của cách mạng công nghệ 4.0 với dữ liệu lớn, internet vạn vật, trí tuệ nhân tạo làm thay đổi phương thức hoạt động, đặt ra yêu cầu bức thiết về nguồn lao động chất lượng cao, nhất là trí thức tinh hoa ở tất cả các lĩnh vực khoa học tự nhiên và xã hội. Phát triển khoa học công nghệ đòi hỏi trí thức của các ngành khoa học tự nhiên như: toán học, vật lý học, hóa học, sinh học, công nghệ, vật liệu, kỹ thuật... cần tiên phong tạo đột phá trong nghiên cứu, phát minh. Nếu nước ta chậm phát triển ở lĩnh vực này thì sự đột phá trong lĩnh vực công nghệ số và trí tuệ nhân tạo là không thể diễn ra, đất nước chưa thể "bắt kịp, tiến cùng" với các nước phát triển. Chính vì thế, Đảng ta luôn yêu cầu phải phát triển mạnh mẽ khoa học công nghệ, Đại hội Đảng lần thứ XIII xác định: "Thúc đẩy, đổi mới sáng tạo, chuyển giao, ứng dụng và phát triển mạnh khoa học và công nghệ" [5; tr.140]. Những thành quả của nghiên cứu, chuyển giao, ứng dụng khoa học công nghệ là tiền đề cho sự phát triển nhanh và bền vững của đất nước. Bên cạnh đó, xã hội hiện đại, lối sống công nghiệp, sự tác động của mặt trái kinh tế thị trường tác động

tiêu cực tới đời sống tinh thần của con người. Vì thế, trí thức của các ngành khoa học xã hội nhân văn như: kinh tế, triết học, tâm lý, văn học, sử học, nghệ thuật... cần có sự nghiên cứu, tổng kết thực tiễn, đưa ra những định hướng về tư tưởng, truyền bá giá trị tiến bộ, tinh thần nhân văn, nhân đạo, cái đẹp, giúp con người phát triển hài hòa về cả vật chất lẫn tinh thần tạo động lực phát triển đất nước.

2.1.2. Trí thức là những người sáng tạo các giá trị mới của trí thức khoa học công nghệ, văn hóa nghệ thuật

Sáng tạo là thuộc tính không thể thiếu của trí thức. Người trí thức cống hiến cho xã hội bằng trí tuệ sáng tạo của mình. Triết học Mác - Lênin chỉ rõ: “thực tiễn là cơ sở, động lực, mục đích và tiêu chuẩn của chân lý”. Thực tiễn xã hội không ngừng đặt ra cho con người những yêu cầu mới, trí thức sẽ là những người phát hiện, đề xuất giải pháp để giải quyết các vấn đề nảy sinh, thúc đẩy sự phát triển của xã hội. Lịch sử nhân loại cho thấy, sự sáng tạo của trí thức thông qua các phát minh khoa học, tác phẩm nghệ thuật có ảnh hưởng lớn tới đời sống kinh tế - xã hội, thậm chí có những phát minh mang tính vạch thời đại, làm thay đổi cục diện phát triển của thế giới như: định luật bảo toàn và chuyên hóa năng lượng, thuyết tiến hóa, thuyết tế bào, giải mã bản đồ gen người, giải mã cấu tạo hệ mặt trời, thuyết tương đối, phát minh máy hơi nước, điện, internet, công nghệ hàng không vũ trụ, thuyết tương đối, chủ nghĩa Mác - Lênin.vv.

2.1.3. Đội ngũ trí thức có khả năng dự báo và định hướng dư luận xã hội

Trí thức với kiến thức chuyên môn và hiểu biết khoa học sâu rộng, có khả năng nhận thức quy luật vận động của các sự vật, hiện tượng. Do đó, trí thức có khả năng dự báo về các vấn đề xã hội. Dự báo có nghĩa là dựa trên quy luật vận động cơ bản của các đối tượng, lĩnh vực để đưa ra những nhận định về xu hướng vận động phát triển trong tương lai để các tổ chức, cá nhân có thể hoạch định phương hướng, biện pháp, chuẩn bị những điều kiện cần thiết, đáp ứng được yêu cầu phát triển của xã hội. Ngày nay, công tác nghiên cứu, dự báo chiến lược giữ vai trò vô cùng quan trọng đối với sự phát triển của một quốc gia và nó thuộc về vai trò và nhiệm vụ của đội ngũ trí thức.

2.2. Giải pháp cơ bản phát huy vai trò của trí thức trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam hiện nay

Trong tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, công tác phát huy vai trò của trí thức còn một số hạn chế như: nhận thức của một số cấp ủy, chính quyền

về vai trò, trách nhiệm của đội ngũ trí thức chưa đầy đủ, sâu sắc; môi trường làm việc ở một số nơi chưa thật sự dân chủ, tự do sáng tạo, đặc biệt đối với trí thức khoa học xã hội và văn nghệ sĩ. Chính sách thu hút trí thức chưa thật sự hấp dẫn dẫn tới chảy máu chất xám. Vai trò của tổ chức Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật, Văn học nghệ thuật chưa được phát huy. Ngoài ra, một bộ phận trí thức chưa tâm huyết, thiếu chủ động trong học tập, nâng cao trình độ, bị tha hóa bởi mặt trái kinh tế thị trường... Dựa trên vai trò và một số vấn đề còn tồn tại, tác giả khuyến nghị một số giải pháp nhằm phát huy vai trò của trí thức trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam hiện nay.

2.2.1. Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với trí thức, quán triệt vai trò và trách nhiệm của trí thức đối với đất nước

Đảng Cộng sản Việt Nam - đội tiên phong của giai cấp công nhân và nhân dân lao động, là tập hợp của những quần chúng yêu nước do đó, Đảng cần phát huy được vai trò lãnh đạo đối với đội ngũ trí thức đang cống hiến cho sự phát triển của đất nước. Các cấp ủy Đảng, chính quyền cần xác định xây dựng đội ngũ trí thức là nhiệm vụ đặc biệt quan trọng, cần tiến hành thường xuyên, tăng cường công tác tuyên truyền về vị trí, vai trò của đội ngũ trí thức đối với sự phát triển của xã hội cho toàn dân. Đảng cần củng cố và phát huy vai trò của tổ chức đảng trong đội ngũ trí thức, chỉ đạo công tác xây dựng, bồi dưỡng đội ngũ trí thức vừa hồng vừa chuyên phục vụ sự nghiệp cách mạng.

Các cấp ủy, chính quyền từ trung ương tới địa phương cần thường xuyên tuyên truyền, giáo dục về lập trường cách mạng, bồi dưỡng nhận thức chính trị cho đội ngũ trí thức thông qua các đợt học tập các chỉ thị, nghị quyết của Đảng, hiến pháp, pháp luật của Nhà nước, đẩy mạnh việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức và phong cách Hồ Chí Minh. Từ đó, trí thức kiên định mục tiêu, lý tưởng cách mạng của Đảng, nêu cao tinh thần yêu nước, phát huy những phẩm chất tốt đẹp của trí thức. Cấp ủy, chính quyền cần tăng cường việc phát hiện và đấu tranh với những biểu hiện suy thoái niềm tin, lý tưởng, tự diễn biến, tự chuyển hóa trong các tổ chức đảng của đội ngũ trí thức. Tiếp tục triển khai thực hiện các nội dung của Nghị quyết số 27-NQ/TW, ngày 6/8/2008 của Ban Chấp hành trung ương Đảng Khóa X về việc: “Xây dựng đội ngũ trí thức trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước” gắn với việc thực hiện các văn kiện khác của Đảng như

Nghị quyết số 20-NQ/TW, ngày 1/11/2012 về phát triển khoa học công nghệ; Nghị quyết số 29-NQ/TW, ngày 4/11/2013 của Ban chấp hành Trung ương, về giáo dục và đào tạo; Nghị quyết số 33-NQ/TW, về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam, Văn kiện Đại hội XII, XIII của Đảng. Tạo cơ chế đề đội ngũ trí thức tham gia truyền bá những tiến bộ khoa học và công nghệ, ứng dụng vào lao động sản xuất, nâng cao dân trí, chăm sóc và bảo vệ sức khỏe nhân dân; tham mưu, giám sát, tư vấn và phản biện xã hội trên các lĩnh vực kinh tế - xã hội.

2.2.2. Xây dựng môi trường xã hội nói chung, môi trường làm việc nói riêng lành mạnh, phát huy được sức sáng tạo của đội ngũ trí thức

Muốn phát huy vai trò của đội ngũ trí thức khoa học - công nghệ, đổi mới sáng tạo, cần tạo lập môi trường xã hội, môi trường làm việc thuận lợi. Trong đó, các nhân tố chính trị - xã hội, văn hóa, khoa học... tác động rất mạnh mẽ đến sức cống hiến. Tinh thần dân chủ, tính minh bạch trong quản lý là yêu cầu, điều kiện của sự đổi mới sáng tạo. Tôn trọng, lắng nghe ý kiến, bao gồm cả ý kiến phản biện xã hội, đồng thời có cơ chế chất lọc, tiếp thu hợp lý những ý kiến phản biện của đội ngũ. Trong bối cảnh hiện nay, cần hoàn thiện khung hành lang pháp lý, hoàn thiện thể chế, hệ thống chính sách đề bảo đảm Luật Khoa học và Công nghệ được thực thi hiệu quả, bảo đảm tạo điều kiện thúc đẩy hoạt động đổi mới sáng tạo ở Việt Nam. Thúc đẩy đổi mới sáng tạo trong hoạt động của đội ngũ trí thức Việt Nam cần phát huy cao nhất những nhân tố thuộc về chủ thể đổi mới sáng tạo. Khơi dậy tinh thần và ý chí, quyết tâm phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; dân tộc cường thịnh, trường tồn; phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc". Phát huy nhân tố chủ quan của chủ thể đổi mới sáng tạo chính là phát huy sự vươn lên, học hỏi, tu dưỡng, phấn đấu không ngừng của đội ngũ trí thức Việt Nam về tầm trí tuệ và phẩm chất đạo đức nghề nghiệp

2.2.3. Tăng cường công tác đào tạo, bồi dưỡng nguồn lực con người

Đề tạo nên người trí thức, công tác giáo dục - đào tạo giữ vai trò đặc biệt quan trọng. Trước hết, Bộ Giáo dục và Đào tạo phải có kế hoạch và lộ trình thực hiện một cách khoa học, nghiêm túc. Việc đổi mới nội dung, phương pháp dạy và học cần có sự tính toán kỹ lưỡng, tránh lãng phí, kém hiệu quả. Giáo dục chú trọng vào chất lượng đào tạo. Thực hiện tốt kiểm định chất lượng đào tạo, tăng cường vai trò của

các tổ chức kiểm định độc lập. Một số bộ, ngành và địa phương phải có sự tính toán, dự báo xu thế phát triển để xác lập những "đơn hàng nhân lực" để làm căn cứ xây dựng chỉ tiêu đào tạo, tránh việc đào tạo tràn lan. Có chính sách cụ thể trong việc phát hiện, đào tạo, bồi dưỡng trí thức trẻ, đặc biệt là trí thức con em đồng bào dân tộc thiểu số và trí thức nữ. Thực hiện tốt chính sách khuyến khích, hỗ trợ và tạo điều kiện cho trí thức thường xuyên nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, tạo điều kiện cho trí thức định kỳ được bồi dưỡng, đào tạo lại chuyên môn đáp ứng yêu cầu đòi hỏi của thực tiễn.

3. Kết luận

Đội ngũ trí thức giữ vai trò quan trọng và là nhân tố quyết định sự phát triển của mỗi quốc gia. Với đặc trưng là lao động trí óc, đội ngũ trí thức đóng góp cho sự phát triển xã hội bằng sản phẩm sáng tạo là những tri thức khoa học mới, tạo nên sự thay đổi căn bản theo chiều hướng đi lên của xã hội. Trong bối cảnh hiện nay, thúc đẩy sức sáng tạo của đội ngũ trí thức trở thành điều kiện cho sự phát triển của Việt Nam. Trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, việc xây dựng Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa mang lại ấm no, tự do, hạnh phúc cho con người là trách nhiệm của toàn dân tộc. Mọi công dân Việt Nam đều có nghĩa vụ và trách nhiệm góp phần vào sự nghiệp khó khăn nhưng vô cùng vẻ vang ấy. Tuy nhiên, để từng bước tiến hành có kết quả và đến đích thành công trong cuộc cách mạng chuyển đổi công nghệ số và trí tuệ nhân tạo thì đội ngũ trí thức giữ vai trò và trọng trách nặng nề nhất. Đội ngũ trí thức ở nước ta hiện nay với tư cách là lực lượng lao động sáng tạo đặc biệt và mang trên vai sứ mệnh cao cả, cần phát huy tốt hơn nữa khả năng của mình để xứng đáng với truyền thống vẻ vang, góp phần nâng tầm trí tuệ của dân tộc, sức mạnh của đất nước, đóng góp quan trọng vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Alvin Toffler (1992), *Thăng trầm quyền lực*, NXB Thông tin Lý luận, Hà Nội.
- [2]. C. Mác và Ph. Ăng-ghen (1994), *Toàn tập*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, t. 20, tr. 55.
- [3]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, NXB Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr. 135.
- [4]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, NXB Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập 1, tr. 140.
- [5]. Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập, tập 4*, NXB Chính trị Quốc gia Sự thật, tr.114.